

LUNDS
UNIVERSITET

Vinst eller skada?

Metalldetekteringens möjligheter och begränsningar för arkeologisk verksamhet i Sverige.

Av Fredrica Nyberg

Kandidatuppsats i historisk arkeologi
Institutionen för arkeologi och antikens historia
Höstterminen 2015
ARKH04

Handledare: Johanna Bergqvist

Tack till:

Johanna Bergqvist för stöd och vägledning

Jes Wienberg för vägledning och råd

Mats Roslund för goda idéer

Abstract

Nyberg, F. 2015. Profit or loss? The metal detectations possibilities and limitations for archaeological activity in Sweden.

Over the past twenty years, the metal detector has received considerable attention, both from archaeologists, private persons and media, among other things because of problems with crimes related to archaeological heritage. Archaeologists have long pursued a hot debate on the regulations that are in force in Sweden concerning the use of the metal detectors.

Comparisons with Danish regulations - which differ from the Swedish - have been included in the debate, since the Danish regulations are considered to reflect a more liberal approach to the use of metal detectors. In this essay, I discuss the pros and cons about the consequences of the different regulatory frameworks. The questions that I'm discuss are: How is the metal detector in connection with archaeological investigations in Sweden and Denmark? Does the discoveries of metal artifacts between Sweden and Denmark differ because of their different use of the metal detector? What types of places are discovered and not discovered? What would the consequences be of a change of the Swedish regulatory framework to become more like Denmark's? And last, would it frame the knowledge in the archaeological investigations or would it involve any adverse consequences? The study has shown that there are different arguments about pros and cons with the both regulations, but there is strong arguments for a liberalization of the Swedish regulation.

Key words: Metal detector, regulation, Sweden, Denmark, liberalization

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Forskningshistorik	7
1.3 Teoretiskt perspektiv	7
1.4 Metod och material	8
1.5 Källkritik	10
2. Analys	12
2.1 Metalldetektorns funktion och metod	12
2.2 Svenskt regelverk	15
2.3 Danskt regelverk	15
2.4 Likheter och skillnader i regelverken	16
2.5 Metalldetektering i Sverige	16
2.5.1 Fornminnesplundring	17
2.6 Metalldetektering i Danmark	18
2.6.1 Fornminnesplundring	20
2.7 Debatten i Sverige	20
3. Diskussion	25
3.1 Slutsatser	28
4. Sammanfattning	30
Referenser	31
Litteratur	31
Länkar	34
Illustrationer	35
Bilaga	37

1. Inledning

Metalldetektorn är ett tekniskt hjälpmedel som bland annat används inom arkeologin. Den används för att söka av områden av det översta jordlagret i marken (ofta ploglagret på odlade ytor) som kanske inte undersöks på annat fyndinsamlade sätt med förhoppningar om att hitta metallföremål som kan bidra med kunskap om det förgångna på den plats som undersöks. Under de senaste tjugo åren har metalldetektorn fått stor uppmärksamhet bland arkeologer, privatpersoner och i media bland annat på grund av problem med fornminnesbrott som har koppling till användandet av metalldetektorer. Arkeologer har länge fört en het debatt angående det regelverk som finns i Sverige gällande användning av metalldetektorn.

Regelverket berör både arkeologer och privatpersoner eftersom det reglerar användandet av metalldetektor. Jämförelser med Danmarks regelverk - som skiljer sig från det svenska - har förts in i debatten, då det danska regelverket av många anses spegla en mer liberal syn på användning av detektorer. Inom den svenska arkeologikåren är somliga positiva till Sveriges regelverk och andra negativa. En del menar att det har vuxit fram ett olämpligt användande av metalldetektorn bland privatpersoner som tillämpar detektorn för egen sökning efter fornfynd och att det strängare svenska regelverket därför är av godo. Andra menar att risken för plundringar av fornlämningar skulle öka om det svenska regelverket skulle förändras och bli mer likt Danmarks. Hos företrädare för en mer liberal hållning finns det en oro att kunskap kan gå förlorad om regelverket inte förändras.

I den här uppsatsen för jag en diskussion om för- och nackdelar kring konsekvenser av de olika regelverken. Jag ger först en kort beskrivning av vad metalldetektorn är för typ av verktyg, om dess funktion och användningsområden. Därefter redogörs för Sveriges respektive Danmarks regelverk samt hur svenska och danska arkeologiska aktörer och privatpersoner använder metalldetektorn. Jag uppmärksammar även ett antal fornminnesbrott som orsakats av privatpersoner när de använt metalldetektorn för eget letande av fornfynd och redogör för hur debatten i Sverige har förts. Avslutningsvis diskuterar jag dessa data utifrån mina frågeställningar och innehållet sammanfattas med egna reflektioner och förslag på vad som skulle behöva göras för att få ett bättre underlag för att utvärdera och eventuellt ändra lagstiftning och praxis i Sverige.

Ett antal större projekt där arkeologer använt sig frekvent av metalldetektorer som ett försök att göra nya upptäckter har redan initierats i Sverige. Exempel är Lunds Universitet och Lunds historiska museums projekt i Stora Uppåkra i Skåne. I Stora Uppåkra kunde arkeologer genom detektering, bland annat med hjälp av detekterare från Danmark (då kunskapen om metalldetektorn bland de svenska arkeologerna var bristfällig) identifiera stora mängder fynd som gav ny kunskap om platsens storlek och betydelse, vilket inneburit nya framsteg med stor betydelse för den svenska arkeologin och förståelsen av vår förhistoria (Larsson & Söderberg 2012, s 12). *Öresundsbroprojektet* och *Öresund – barriär eller bro* är andra exempel på projekt där metalldetektering har använts. Dessa projekt berör främst järnåldersplatser. Ett projekt som däremot koncentrerat sig på metalldetektering av historiska bebyggelse lämningar är E4-projektet. Det bedrevs i nordvästra Skåne av dåvarande RAÄ UV Syd och man påträffade bland annat lämningar från ett spisröse i ett mindre hus (Carlie 2008; Svensson & Olsson 2004, s 162 f). Man har även använt sig av metalldetektorer inom den så kallade slagfältsarkeologin. I Sverige introducerades slagfältsarkeologin hösten 2003 när ett fältarbete gjordes på platsen för slaget vid Landskrona 1677. Inom slagfältsarkeologin använder man sig av metalldetektor för att hitta föremål som kan kopplas till fältslagen och vart de har stått. I Landskrona blev resultatet lyckat och flera olika typer av föremål, exempelvis muskötkulor, knappar, mynt, kanonkulor och gjutjärnssplitter från dåtidens handgranater påträffades (Knarrström 2006).

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med min uppsats är att föra en diskussion angående Sveriges och Danmarks olika regelverk och dess tillämpningar som arkeologer och privatpersoner måste förhålla sig till vid metalldetektering i sökandet efter fornfynd. Jag undersöker i vilket syfte metalldetektorer används vid arkeologiska undersökningar i Sverige och gör en jämförelse med Danmark – om danskt kontra svenskt användande av metalldetektor är lämpligast för utvecklingen av historisk kunskap och av den arkeologiska fältverksamheten. Dessutom granskas den aktuella och laddade diskussionen som länge har pågått bland svenska arkeologer och forskare beträffande den svenska Kulturmiljölagen (KML) och hur lagen förhåller sig till metalldetektering i den arkeologiska verksamheten.

Syftet är dessutom att diskutera om och i så fall hur det arkeologiska fältet i Sverige kan

främjas av att ta efter Danmarks exempel på ett mer frekvent användande av metalldetektering inom fältarkeologin och främja samarbetet mellan privatpersoner och professionella arkeologiska aktörer.

De frågor som jag arbetar med är:

- Hur används metalldetektorn i samband med arkeologiska undersökningar i Sverige respektive Danmark?
- Hur skiljer sig upptäckterna av metallföremål åt mellan Sverige och Danmark på grund av ländernas olika användande av metalldetektor? Vilka typer av platser upptäcks och vilka upptäcks inte?
- Vad skulle konsekvenserna bli av ett förändrat svenskt regelverk så att det blev mer likt Danmarks? Skulle det öka kunskapen inom den arkeologiska verksamheten? Skulle det få några negativa påföljder?

På grund av den debatt som råder är det intressant att undersöka hur användandet av metalldetektorer vid arkeologiska undersökningar skiljer sig mellan Sverige och Danmark. Därför är det också intressant att veta om upptäckterna av metallföremål och platser skiljer sig åt mellan länderna. Resultaten från fråga ett och två kan tillsammans belysa frågan om de olika regelverken hämmar eller ökar användningen och hur det i sin tur påverkar upptäckterna. Resultaten från de två första frågorna leder även till den tredje frågan. Med tanke på debatten är det relevant att undersöka vad konsekvenserna skulle bli om Sveriges regelverk ändrades så att det blev mer likt Danmarks. Här ligger uppsatsens fokus på riskerna kring plundring. Det är också intressant i studien att veta om kunskapen på något vis skulle öka eller om det skulle medföra några risker i att kunskap och fornlämningar går förlorade.

Problematiken riktar sig många gånger till metallföremål från främst järnålder. Men även artefakter från yngre perioder så som vikingatid och medeltid berörs. Ytterligare ett område som berörs är slagfält från olika tider. Slagfältsarkeologin, som är ett specialiserat område inom arkeologin, använder sig av metalldetektorer för att hitta föremål från olika typer av slag där metaller har förekommit bland utrustningen. Dessa platser är även intressanta för

”amatörrarkeologer” och plundrare.

1.2 Forskningshistorik

Problemområdet som berörs i den här texten är relativt ungt. Det har diskuterats livligt bland verksamma arkeologer och privatpersoner som har ett personligt intresse sedan början av 1980-talet. Trots att det är ett problemområde som har diskuterats livligt har det beforskats mycket sparsamt vilket inte är konstigt eftersom det är en ny företeelse.

Det finns en tidigare kandidatuppsats skriven av Laila Wing vid Stockholms universitet – *Metallsökning – hot eller tillgång. Jämförelse mellan lagstiftning och praktik gällande metallsökning i Sverige och Danmark*. Wing lägger stor fokus vid olika typer av hot på fornminnen och forntida metaller. Hon gör en jämförelse mellan några europeiska länders lagstiftningar bland annat Sveriges och Danmarks. Wing redogör för metalldetektorns funktion och diskuterar om Danmarks regelverk kan appliceras i Sverige. Det finns ytterligare en kandidatuppsats som berör ämnet metalldetektor och plundring. Den är skriven av Adrian Klang vid Stockholms universitet – *Plundring av skattfyndplatser i Sverige. En studie med utgångspunkt från Gotland*. Klang koncentrerar sig främst på plundring av skattfyndplatser med utgångspunkt från Gotland. Hur plundrarna går till väga, vilka platser som drabbas, vad det är för material plundrarna är ute efter och hur stort problemet är. Klang kommer fram till att problemen anses olika stora beroende på län och det är svårt att ge svar på vilka platser som egentligen utsätts.

Forskningen är begränsad till dessa två kandidatuppsatser. Utöver dessa återfinns diskussioner och idéer om metalldetektering kopplat till regelverk i böcker, tidskrifter och dagspress.

1.3 Teoretiskt perspektiv

När något nytt introduceras för oss människor kan vi i början ställa oss skeptiska till det och det kan ta ett tag innan vi accepterar det nya. Vi behöver tid för att vänja oss, för att prova och utvärdera det nya. När nya metoder introduceras inom arkeologin går det även att se att dessa genomgår en liknande introduceringsperiod där berörda kan ställa sig tveksamma till tillämpningen av det nyintroducerade. Äldre, redan introducerade metoder, diskuteras som regel mer sällan (Bartoy & Archer 2006, s. 228).

Ett uttryck för en sådan skepticism är användandet av absoluta dateringsmetoder inom arkeologin. I Sverige är ^{14}C den dateringsmetod som används i störst utsträckning trots att den inte alltid behöver ge bäst resultat; alternativa metoder prövas mer sällan. Leif Häggström menar att tveksamheten till användandet av andra metoder än ^{14}C kan bero på att det finns bristande kunskap hos en del arkeologer. Det kan också bero på att det finns någon form av begränsning hos beslutsfattarna som gör att många starkt håller kvar vid ^{14}C metoden (Häggström 2004, s. 89).

Ett annat exempel på inledande skepticism är inställningen till att använda sig av digital teknik inom arkeologin under 90-talet. 1996 skrev Göran Burenhult att bruket av digital teknik halkat efter de flesta andra ämnesområden, att många arkeologer fortfarande använde sig av 50-tals teknik vid dokumentation, databashantering och materialbearbetning, trots att det fanns bärbara datorer. Burenhult menade då att orsakerna till motståndet grundas på traditionellt tänkande, ointresse och rädsla (Burenhult 1996, s. 9).

Skepticismen påverkar användandet av nya metoder inom arkeologin, vilket metalldetekteringen är ett exempel på. Skepticismen grundar sig i bristande kunskap, rädsla, bekvämlighet och förutfattade meningar men övergår långsamt i större acceptans. Många gånger är det så här nya metoder introduceras och jag har det i åtanke när jag tittar på mitt källmaterial och det kan innebära att inställningen till metalldetektering kommer att vara mer liberal i framtiden.

1.4 Metod och material

Problemformuleringen kommer att angripas i två steg. I första steget kommer en allmän beskrivning av metalldetektorns funktion att göras, en redogörelse för hur Sveriges och Danmarks olika regelverk kring metalldetektering ser ut, hur metalldetektorn används i Sverige respektive Danmark samt en redogörelse för utsträckningen av fornminnesbrott i respektive land. Det här görs för att försöka skapa en bild av hur arkeologer och andra personer förhåller sig till metalldetektorn i respektive land och vad dess användning får för konsekvenser. I andra steget kommer forskare och arkeologers egna ståndpunkter från den svenska debatten att redogöras för.

Materialet som används för att besvara mina frågor består bland annat av debattartiklar hämtade ur Kungliga vitterhetsakademins tidskrift *Fornvännen* under åren 2008-2014. Artiklarna är skrivna av ett antal olika arkeologer inom den arkeologiska fältverksamheten som debatterar för och emot en liberalisering av användandet av metalldetektorer i det arkeologiska fältet. I artiklarna i *Fornvännen* återfinns även begränsad information om metalldetektorn som verktyg och hur den används inom arkeologin. För att undersöka hur debatten i *Fornvännen* ter sig granskar jag de artiklar ur *Fornvännen* som berör problemområdet. Jag redogör för debattörers olika ståndpunkter och argument som framgår vid granskningen.

Jag kan utifrån en granskning av paragrafer i Sveriges Kulturmiljölag, Danmarks regelverk Museumsloven samt riktlinjer från Kulturstyrelsen i Danmark, belysa svenska och danska förhållanden gällande metalldetektering och fornminnesbrott. För att redogöra för hur metalldetektorn fungerar som verktyg har jag hämtat information från hemsidan Metalldetektor.se. Hemsidan tillhör företaget Guldström & Co AB som säljer metalldetektorer till företag och privatpersoner. Jag inhämtar information från den här sidan för att de på ett enkelt sätt redogör för detektorns funktion och för att det har varit svårt att hitta liknande information på andra vägar.

Jag har utifrån artiklar skrivna av danska och svenska arkeologer och dansk och svensk dagspress, granskat dessa för att kunna ge exempel på uppmärksammas fornminnesplundring. Genom granskningen kan jag också ge exempel på vilka typer av fynd som påträffas med hjälp av metalldetektering. Jag kompletterar informationen om fornminnesbrott i Sverige genom att gå igenom Brottsförebyggande rådets rapport 2007:5 och därefter har jag valt ut uppgifter ur rapporten som jag anser är aktuell för studiens problemområde och som är till hjälp för att nå fram till mitt syfte.

Granskningen av artiklar från *Fornvännen*, andra danska och svenska artiklar skrivna av arkeologer, dagspress och Sveriges metallsökarförenings hemsida används för att kunna argumentera för hur metalldetektorn används i samband med arkeologiska undersökningar i Sverige respektive Danmark. Granskningen av materialet görs också för att besvara frågan om danskt kontra svenskt nyttjande av metalldetektering är lämpligast för utvecklingen av

historisk kunskap och det arkeologiska arbetet. Granskningen ger även en bild av personers olika ståndpunkter utanför debatten i *Fornvännen*, samt ger en vetskap om och i så fall hur det arkeologiska fältet i Sverige kan främjas av att ta efter Danmarks exempel på ett mer frekvent användande av metalldetektering inom fältarkeologin och främja samarbetet med privatpersoner.

1.5 Källkritik

Debatten har bitvis varit mycket polariserad med starka ståndpunkter. Den har i stor utsträckning varit tendensiös. Artiklarna i *Fornvännen* är skrivna av arkeologer. De argument som förs fram stödjer sig mot resultat från arkeologiska undersökningar och analyser. Det innebär att jag kan luta mig mot dem när det gäller att få en förståelse för olika individuella arkeologers inställning till bruket av metalldetektor, men att jag måste vara mer försiktig när det gäller mer objektiva för- och nackdelar samt när det gäller de konsekvenser olika regelverk kan tänkas få.

Jag har inte studerat hela Kulturmiljölagen och Museumsloven. Jag har valt att enbart studera de kapitel och paragrafer som berör studiens problemområde. Det vill säga paragrafer om reglering av metalldetektor, fornminnesbrott och Danefæ. Jag har begränsad vana vid att läsa juridiska texter. Även begränsad vana vid att läsa danska texter, och det här kan påverka min förståelse av de olika texterna. Jag har tagit del av kandidatuppsatser som berör liknande problemområden som den här studien har. De har använts som inspiration och de har varit till hjälp för att hitta relevanta och användbara referenser. Jag har valt att referera till Wings uppsats när det gäller att ge en generell bild av hur metalldetektorn metodiskt används i det arkeologiska arbetet. Jag har valt att referera till Wing eftersom jag tycker att hon beskriver metod och arbetssätt utförligt. Den här informationen har jag haft svårt att hitta i annat referensmaterial. Förutom referensen till metalldetektorns användning så har jag valt att inte använda mig av uppsatserna som referenser i min egen studie eftersom det är kandidatuppsatser. Dock kan kandidatuppsatser vara bra informationskällor, det beror på vilken kvalité de håller.

Artiklar från dagspress är inte användbara för fakta kring arkeologiska frågor eller hur metalldetektorn fungerar, med tanke på att de kan vara polariserade med starka ståndpunkter,

precis som artiklarna i *Fornvännen* och den franska tidskriften *Compte Rendu*. De baseras inte alltid på opartisk och fullständig information och därför är användningen av dessa begränsad i min uppsats. Dock anser jag att dessa går att använda för att hämta information om plundringsproblematiken och hur debatten har förts i samhället i stort (d.v.s. inte inom den arkeologiska disciplinen).

I övrigt så har jag strävat efter att ha ett objektiva förhållningssätt när jag har valt ut och granskat allt material som används. Med tanke på att debatten är så pass polariserad försöker jag lyfta fram ståndpunkter från båda sidor av debatten.

2. Analys

I den här delen redogör jag för vad en metalldetektor är, i vilka sammanhang den används och hur den fungerar. Därefter sammanfattar jag Sveriges respektive Danmarks olika regelverk kring metalldetektering och redogör för hur detektorer används i Sverige respektive Danmark bland arkeologer och privatpersoner. Därefter redogör jag för hur de olika länderna ser på fornminnesbrott och hur plundringen ser ut i respektive land. Avslutningsvis redogör jag för hur debatten förs genom att sammanfatta olika ståndpunkter och argument.

2.1 Metalldetektorns funktion och metod

Metalldetektorn som även har namnet metallsökare är ett elektroniskt verktyg med vars hjälp man kan spåra metallföremål som är gömda under marken (fig. 1). Dess föregångare är den militära minsökaren som utvecklades och användes tidigt som arbetsverktyg under andra världskriget (Deighton 1979, s. 145). Sedan dess har den använts kontinuerligt i olika yrkesverksamheter och av privatpersoner och under de senaste åren har bruket av metalldetektorer för olika ändamål ökat markant (Arkeologiutredningen 1983, s. 8).

Metalldetektorer används inom olika yrkesverksamheter. Förutom inom fältarkeologin exempelvis inom jordbruks- och industriverksamheten för att upptäcka främmande föremål på transportband, i livsmedel, ledningar och brunnslock i marken (Guldström & Co AB). Militära förband använder sig fortfarande av detektorer vid minröjning och lokalisering av ammunition, vapen och kablar under marken (Försvarsmakten 2010).

Olika typer av metalldetektorer lämpar sig olika väl för olika ändamål. Det finns de som enbart kan upptäcka metallföremål som ligger ytligt, det vill säga någon decimeter ner i marken och andra som kan upptäcka de artefakter som ligger djupare exempelvis åtta decimeter ner i marken. Några kan skilja mellan mineraler och metaller. Andra kan upptäcka små guldkorn, kablar och ledningar. Det som avgör vad en detektor kan ge utslag på är främst vilken typ av detektor som används, inställningar av detektorn, vilken metodik som används under sökningen och vilken kunskap personen som använder detektorn besitter (Guldström & Co AB). Metalldetektorns prestanda påverkas också av själva sökområdets miljö. Fuktighet i mark, eventuella störningar från till exempel laterit eller andra jordarter med elektromagnetiska egenskaper, från strömförande elledningar under, på eller över markytan,

markgenomträngningen i aktuellt område är sådant som kan ha inverkan på metalldetektorns prestanda (Försvarsmakten 2010, s. 66).

Fig. 1. Metalldetektor Minelab Safari. Källa: Guldström & Co AB, hemsida.

Arkeologer använder sig ibland av metalldetektor när större områden skall sökas igenom vid förundersökningar och utredningar (fig. 2). Man arbetar då systematiskt över ytan med hjälp av markerade söklinjer eller rutor. Varje fynd dokumenteras och mäts in. Genom detektering kan stora ytor karteras på kort tid. Detektorn är inte heller markförstörande så vida man inte gräver gropar som berör kulturlager (utan håller sig till ploglagret) för att få upp föremålet i fråga (Wing 2013, s. 11). Därför anses det vara en användbar metod för att kartlägga fyndspridning på ett specifikt område.

Fig. 2. Metalldetektor i användning. Foto: Karin Zillén/Sydsvenskan.

Det är vanligt att det översta jordlagret i åkermark, som många gånger blivit omrört av plogen vid jordbruksarbete eller av andra omständigheter, grävs bort maskinellt vid arkeologiska undersökningar. Jordlagret placeras sidan om undersökningsschaktet och undersöks inte alltid. Det finns då en risk att föremål går förlorade. Det är mycket svårt att koppla dessa fynd till en kontext, men trots det kan fynden ge värdefull information om människors sociala tillhörighet som en gång befolkat platsen, kontakt med omvärlden, funktion, aktivitet och ideologi om platsen i fråga (Svensson 2009, s. 131f). Går man igenom dessa jordmassor med detektorer så kan man på ett relativt resurseffektivt sätt upptäcka metallföremål, även om övriga fynd som oftast torde vara majoriteten fortfarande går förlorade. Vid en arkeologisk undersökning kan metalldetektorer även användas för att söka av en specifik stratigrafisk yta i schaktet genom att detektorn sveps över sektionen. Då kan de platser som ger utslag markeras (Wing 2013, s. 11). På det viset kan den arkeologiska undersökningen genomföras med mer försiktighet och föremål som har en risk att gå förlorade när jord grävs bort i lagret kan hittas.

2.2 Svenskt regelverk

Kulturmiljölagen anger de grundläggande bestämmelser som råder i landet till skydd för viktiga delar av kulturarvet. I Kulturmiljölagen framgår det att fornminnen och fornfynd - lämningar efter människors verksamhet under forna tider – äldre än 1850 tillhör Sveriges kulturarv. I lagen hittas också bestämmelser beträffande reglering av användandet av metalldetektor och paragrafer rörande fornminnesbrott (Svensk författningssamling 1988, s. 950).

I Sverige får metalldetektor inte användas utan tillstånd från Länsstyrelsen. Tillstånd begärs hos Länsstyrelsen i respektive län. Lagen kräver att yrkesverksamma arkeologer som använder sig av metalldetektor söker och får tillstånd före användning. Riksantikvarieämbetet och Försvarmakten är två yrkesverksamheter som inte måste ansöka om tillstånd. Det gäller myndigheter med verksamhet som avser att söka efter annat än fornfynd, exempelvis kablare i marken. Tillstånd för övriga aktörer godkänns enbart om avsikten är att söka efter annat än fornfynd samt för verksamhet som ingår i vetenskaplig forskning. För den som vill läsa mer ingående om kulturmiljölagens kapitel 2 så hänvisar jag till bilaga 1 - tabell 1 (Svensk författningssamling 1988, s. 950).

2.3 Danskt regelverk

I Danmark har Kulturstyrelsen tillsammans med kommunen ansvaret för att forntidsminnen bevaras. Kulturstyrelsen är en myndighet inom Kulturministeriet i Danmark och har hand om regeringens kulturpolitik inom flera olika områden, bland annat gällande forntidsminnen. Kulturstyrelsen registrerar fornminnen och tar hand om specifikt utvalda fornminnen som anses vara av nationell betydelse. Kommunerna har i uppgift att ta hand om de övriga fornminnen som finns inom respektive kommun och lokala museer kan få i uppgift att övervaka olika fornminnen. Forntidsminnen är skyddade av bestämmelser i Museumsloven (Kulturstyrelsen 2012).

I Danmark är det tillåtet att använda sig av metalldetektor i de flesta geografiska områden men det finns ett visst regelverk som måste följas. Danmark har en lag kallad Danefæ. Lagen omnämns redan 1683 och ingår i Museumsloven. Lydelsen är att enligt lag måste upphittade mynt som är äldre än från år 1536 och metallföremål som är från medeltid eller äldre lämnas

till Nationalmuseet eftersom de tillhör staten och anses som värdefullt material med ett kulturhistoriskt värde (Rättsinformation 2014). De övriga reglerna fungerar mer som riktlinjer för hur metalldetektorn skall användas och hur man skall gå till väga om det görs en upptäckt av ett fornminne vid detektering.

Dansk lagstiftning och föreskrifter förespråkar att ha god kontakt med det lokala museet och markägaren, läsa in sig på det geografiska området och tidigare påträffade fynd, att vara medlem i en detektorförening eller en amatörarkeologisk förening, att föra dagbok över sitt sökande och diskutera med andra. Det är viktigt att allt, med vissa undantag dokumenteras. Blykolor, objekt med beståndsdelar av plast, gummi, aluminium, objekt med färg eller moderna inskriptioner behöver inte dokumenteras (Kulturstyrelsen 2015). För den som vill läsa mer om Kulturstyrelsens riktlinjer se bilaga 1 – tabell 2.

2.4 Likheter och skillnader i regelverken

I Danmark krävs det tillstånd av markägaren för det området som det är tänkt att sökas på. I Sverige räcker det inte med tillstånd av markägaren utan Länsstyrelsen måste ge sitt godkännande. Båda länderna har regelverk kring lämningar och föremål som räknas till respektive lands skyddade kulturarv. I Danmark får du bruka detektorer i närhet av fornlämningar (närmst 2 meter från den gräns där den fredande lämningen finns). I Danmark får avsikten med att bruka detektor vara att hitta fornfynd. I Sverige däremot ger Länsstyrelsen enbart tillstånd till privatpersoner om avsikten är att hitta annat än fornfynd. Sökandet med detektorer får heller inte göras i närhet till fornlämningar så länge Länsstyrelsen inte ger tillstånd till det. Tillstånd ges till specifika verksamheter med forskningssyfte. Arkeologiska undersökningar är en sådan verksamhet. Båda länderna har inlösen av hittade fynd, med en ekonomisk ersättning som baseras på vad det är för typ av fynd som lämnas (Kulturstyrelsen 2015; Svensk författningssamling 1988, s. 950).

2.5 Metalldetektering i Sverige

I Sverige används metalldetektering som en kompletterande metod vid arkeologiska undersökningar, främst i samband med undersökningar av boplatser, vid gravfältundersökningar och för att söka i ploglagret som annars grävs bort. Metoden är inte en självklar del inom uppdragsarkeologin och det finns en variation i

användandet av metoden inom uppdragsarkeologin mellan olika län (Östergren 2013, s. 54). Att metoden används i olika omfattning kan bero på att arkeologer måste söka tillstånd hos Länsstyrelsen när de vill använda sig av metalldetektor och att dessa har något varierande praxis.

1996 påträffades en av världens största skatter med vikingatida silver på Gotland. Skatten påträffades när marken detekterades under en inspelning av ett nyhetsinslag som skulle uppmärksamma fornminnesplundringen på Gotland. Skatten innehöll över 10 000 mynt, 178 armbyglar och drygt 350 armringar. Tillsammans innehöll skatten 76 kilo silver och brons (Ström 2002). Fyndet är ett bevis på att det görs betydelsefulla upptäckter i Sverige med hjälp av detektering.

Det finns ett stort intresse bland privatpersoner att använda metalldetektor. Det finns intresse i att leta efter fornfynd men också i att söka efter nutida föremål på exempelvis stranden. Sveriges metallsökarförening är en ideell förening som vänder sig till privatpersoner med intresse för just metalldetektering. Föreningens målsättning är att bidra med erfarenhetsutväxling mellan medlemmar för att kunna få ökad förståelse för generell metallsökning, lokalhistoria, kulturskydd och mineralletning. Användningen av metalldetektor inom föreningen görs på ett regelmässigt riktigt sätt (Sveriges metallsökarförening 2015).

2.5.1 Fornminnesplundring

Det finns en oro bland arkeologer i Sverige över att landets fornlämningar är hotade av plundring och att risken för plundring skulle öka med en mer liberal lagstiftning kring användandet av metalldetektorer. På Gotland och Öland har det funnits problem med plundring och där har också plundrare gripits och straffats. I övrigt är det svårt att visa på hur stort problemet är. Under 2007 när Brottsförebyggande rådet gjorde en undersökning av fornminnesbrott i Sverige, kom de fram till att sedan 1973 fanns det 36 fällande domar men att endast sex av dem var brott i form av fornminnesplundring (Brottsförebyggande rådet 2007, s. 27). BRÅ menar att det är svårt att upptäcka och utreda brotten eftersom det många gånger är på platser där människor är i rörelse och att många fornminnen inte är kända sedan tidigare. Undersökningen gav inget stöd för den upplevda hotbilden, och BRÅ menar istället att det stora problemet med hot för fornlämningarna är skogs- och jordbruket, exploatering

och annan markanvändning. De menar att exploatering med ekonomiska ramar med tidspress och effektivitetskrav är en del av brotten men också att de beror på nonchalans och brist på kunskap (Brottsförebyggande rådet 2007, s. 6). Att Gotland sticker ut jämfört med andra län när det gäller brottsstatistiken kring fornlämningar kan bero på den rika förekomsten av fornlämningar och silver, samt att många av dem är kända. Det kan också bero på att det bedrivits ett intensivt arbete för att upptäcka och lagföra brotten. Även Skåne och Västra Götalands län sticker ut för rapporterade plundringsfall (Brottsförebyggande rådet 2007, s. 27).

Dagspressen har uppmärksammat ett antal fornminnesbrott som gjorts med metalldetektor. I en artikel i *Aftonbladet* skriver journalisten Ulla-Lene Österholm om att ligor plundrar svenska fornminnen på guld- och silverföremål, att ligor som plundrar arkeologiska platser och säljer fynden är bland de största hoten mot vårt kulturella arv och att Gotland är hårt utsatt och att arkeologer nu har tröttnat på det (Österholm 2000). I *Skånska dagbladet* skriver journalisten Mats Klingen om en man som greps när han detekterade utanför Falsterbo kyrka utan tillstånd. Vid gripandet hade mannen flera mynt på sig och i hans bostad påträffades det flera tusen mynt, de äldsta från tusentalet och mängder med andra historiska föremål så som spännen, knappar och muskötkulor. Arkeologer bedömde att föremålen inte var värdefulla och att han förmodligen får behålla dem (Klingen 2009).

Det här är två exempel på flertalet artiklar som nämner uppmärksammade fornminnesbrott. För den intresserade finns paragraferna om fornminnesbrott i Kulturmiljölagen att läsa i bilaga 1 – tabell 3.

2.6 Metalldetektering i Danmark

Vid arkeologiska undersökningar i Danmark undersöks ploglagret mer regelmässigt jämfört med Sverige med hjälp av metalldetektor. Det är många gånger genom undersökning av ploglagret med metalldetektor som nya boplatser identifieras (Henriksen 2000, s. 5 ff). I Danmark samarbetar arkeologer och museer med privatpersoner som anmäler sig som frivilliga detekterare. Kulturstyrelsens handledning kring bruket av metalldetektorer används som hänvisning till hur samarbetet skall gå till väga. Flera museer har utformat egna handledningar som publiceras på deras hemsidor så att de skall finnas lättillgängliga för alla.

Roskilde museum är ett exempel. De ingår avtal med privatpersoner som visar intresse. Personerna måste följa särskilda regler och har handledningen att tillämpa för att arbetet skall utföras på rätt sätt så att föremål inte går förlorade. Samarbetet innebär kontinuerlig kontakt mellan museet och privatpersonen (Roskilde museum 2012, s. 1f). Vid påträffade fynd som ingår i Danefæ betalar Nationalmuseet ut hittelön (Rättsinformation 2014).

Precis som i Sverige så finns det metalldetektorföreningar som vänder sig till privatpersoner med intresse för metalldetektorer. En del detekterare får delta vid arkeologiska undersökningar. Genom samarbetet mellan arkeologer, museer, detektorföreningar och privatpersoner får privatpersoner med intresse för detektering kunskap om hur det arkeologiska arbetet fungerar vid undersökningar, fyndhantering och dokumentation.

1983 skrev arkeologen Christian Fischer en artikel i danska tidskriften *Skalk* om motsättningar som uppstod mellan arkeologer och privatpersoner under 1970-talet då metalldetektering blev en populär hobby (Fischer 1983, s. 8). Numismatikern Jens Christian Moesgaard, anställd vid Danmarks Nationalmuseum menar att arkeologerna var rädda att amatörerna skulle skada fornminnen och fynd. En del arkeologer ville till och med förbjuda detektering för privatpersoner. Motsättningarna försvann med tiden och idag så är synen på samarbetet mer positivt. Åttio procent av alla myntfynd kommer från privata detekterare säger Moesgaard. Resterande fynd som hittats kommer från arkeologisk- och annan verksamhet så som jordbruk. Moesgaard menar att museer inte kan vara säkra på att få in varje fynd av mynt. Många fynd som de får in hade inte lämnats om detektering varit förbjudet att utföras av den privata sektorn (Moesgaard 1999, s. 77 ff).

I *Jyllands-Posten* menar museiinspektören Anne Pedersen från Nationalmuseet att skattjägare inte är något stort problem. Hon menar att de flesta tar sitt ansvar och därför har hon svårt att se att det skulle bli ett förbud att bruka metalldetektor. Pedersen menar att det både finns fördelar och nackdelar med amatörer men mest fördelar. Hon menar att det är många platser och föremål som är okända för arkeologer men att flera av dem hittas tack vare amatörer. Boplatser från järnålder, vikingatid och medeltid är exempel på platser som har uppmärksammas med hjälp av amatörers intresse. Pedersen tror på en konstruktiv dialog mellan arkeologer och privatpersoner istället för ett förbud (Jyllands-Posten 2013).

David Buch skriver i en artikel på danska TV2s hemsida om två bröder som hittade en stor vikingatida skatt när de detekterade för eget intresse. I artikeln uttalar sig också Jens Christian Moesgaard. Moesgaard menar att museerna får in tio gånger så mycket fynd än vad de fick för trettio år sedan, och dubbelt så mycket som för tio år sedan. Moesgaard anser att privatpersoner som ges möjlighet till att hjälpa till med sökning med metalldetektor har inneburit en revolution för dansk arkeologi (Buch 2013).

2.6.1 Fornminnesplundring

Det finns få uppgifter som talar för hur stor utbredningen av fornminnesplundring är i Danmark. Därför är det svårt att ge en konkret uppfattning om problemet. I en artikel skriven av Uffe Christensen i *Jyllands-Posten*, så framgår det att gravplundring har förekommit och att danska arkeologer är rädda för att det skall fortsätta (Christensen 2014). I ytterligare en artikel skriven av Karsten Østergaard Nielsen vid Danmarks Radio, framgår det att arkeologer fruktar att gravplundring är starten på systematiska plundringar, och att det startade redan 1980 (Østergaard Nielsen 2014).

Rädslan för gravplundring går att läsa om i flera olika artiklar på internet. Det visar på att det finns en viss oro bland arkeologer och att gravplundringen ses som ett problem. Både Pedersen och Moesgaard inser att det finns nackdelar med Danmarks liberala regelverk kring metalldetektorn, att de inte kan vara säkra på att allt lämnas in men att fördelarna ändå övervinner nackdelarna. För den intresserade finns paragraferna om fornminnesbrott i Museumsloven att läsas i bilaga 1 – tabell 4.

2.7 Debatten i Sverige

Här redogörs för hur debatten om Kulturmiljölagen och hur lagen förhåller sig till metalldetektering både i den arkeologiska och privata verksamheten. Debatten är främst begränsad till Kungliga vitterhetsakademins tidskrift *Fornvännen* där ett antal arkeologer, genom artiklar, uttrycker sina olika ståndpunkter. Trots att debatten är något begränsad till *Fornvännen* finns det ytterligare röster som gör sig hörda från till exempel Sveriges metallsökarförening.

I debatten är det ett antal personer som ställer sig negativa till det rådande regelverket i Kulturmiljölagen och ser gärna att regelverket blir mer liberalt. Några av dem jämför med Danmarks regelverk för att påvisa vilka fördelar en liberalisering kan ge. En av personerna som gör sin röst hörd genom flera olika artiklar är arkeologen Håkan Svensson. Han anser att bruket är för strängt reglerat i lagstiftningen, att privatpersoner förbjuds att använda dem och att förbudet därför ställer höga krav på att arkeologer verkligen använder sig av metalldetektering som metod (Svensson 2009, s. 131 ff). Svensson ser positivt på det danska regelverket. Han menar att dansk arkeologi har tagit ett kunskapsmässigt språng före Sverige genom det fria bruket av metalldetektering.

En annan person som också ser positivt på en liberalisering av Sveriges regelverk är arkeologen Martin Rundkvist. Även Rundkvist jämför med Danmarks regelverk och menar att den svenska arkeologin ligger årtionden efter den danska inom vissa forskningsfält (Rundkvist 2008, s. 118 f).

Arkeologen Majvor Östergren, verksam på Gotland, ställer sig istället positiv till det rådande svenska regelverket och ser negativt på en liberalisering. Östergren vill att Håkan Svensson skall sluta att jämföra Sverige och Danmark och istället utgå från Sveriges förutsättningar (Östergren 2013, s. 53 ff).

Samtliga är eniga om att metalldetektering måste bli en mer utvecklad metod i den svenska uppdragsarkeologin. Majvor Östergren menar att metoden inte har fått ett riktigt uppsving i uppdragsarkeologin och bland tillståndsgivare men att hon välkomnar att arkeologer tar till sig metoden. Östergren förespråkar att Sverige bör kontrollera bruket av metalldetektor och att det bäst görs genom att arbeta fram enhetliga riktlinjer inom uppdragsarkeologin (Östergren 2013, s. 56).

Arkeologen Charlotte Fabech menar att metalldetektering borde vara en självklar del i uppdragsarkeologiska undersökningar eftersom metallfynd är ett viktigt källmaterial för att på säkrare grund kunna diskutera samhällsutveckling, landskapsutnyttjande och bebyggelsemönster. Även hon menar att det borde utvecklas tydligare riktlinjer för hur metalldetektering skall användas inom arkeologin (Fabech 2012, s. 203 ff).

Håkan Svensson håller också med om att uppdragsarkeologin måste ta metalldetektering på större allvar om den rådande lagen skall ha någon mening (Svensson 2014, s. 139). Samtliga menar att det inte räcker att uppdragsarkeologin använder sig av metoden i större utbredning. Kunskapen om hur metoden fungerar och hur den främjar arkeologin måste också utvecklas, både bland arkeologer och beslutsfattare.

Historikern Olof Holm menar att vi idag saknar kunskap om hur pass vanliga metallföremål faktiskt är i ploglagret. Holm menar att den bristande kunskapen påverkar beslut från antikvariska myndigheter, vilket innebär att det inte ställs tillräckliga krav på exploatörer i samband med byggverksamhet och då riskerar föremål och kunskap att gå förlorad när jord schaktas bort utan att detekteras eller om detekteringen inte görs med tillräcklig kunskap (Holm 2014, s. 214 ff).

Håkan Svensson och Jesper Olsson tror att bristen i användandet grundar sig i att flera arkeologer fortfarande ser på metalldetektorn som en ny uppfinning, att det av flera anses som en komplicerad metod och att kompetensen i användningen är låg (Svensson & Olsson 2004, s. 158 ff).

Flera förespråkar alltså att en liberalisering av lagen skulle ge ett utbrett samarbete mellan arkeologer och privatpersoner som har intresse för detektering likt det som finns i Danmark. Östergren ställer sig däremot negativ till att ett samarbete likt det som finns i Danmarks skall utvecklas i Sverige. Hon menar att det är allmänhetens bruk av detektor som bidrar till den ökande kriminella industrin av olaglig handel med fornfynd men att det idag råder bristande kunskap om utbredningen av fornminnesbrott. Östergren menar att Kulturmiljölagen aldrig kan förhindra fornminnesplundring men att lagen i alla fall kan hindra en ökning (Östergren 2013, s. 53 ff).

Martin Rundkvist däremot menar att det inte skulle bli fråga om någon kriminell industri om regelverket skulle ändras eftersom Rundkvist menar att plundrare endast kan verka nattetid. Rundkvist menar också att det finns en skillnad mellan olika privata brukare. Det finns de som använder metallsökare seriöst – följer lagen och lämnar in fornfynd och så finns det de som är plundrare – hemlighåller och säljer fornfynd. Han förnekar inte att en liberalisering förmodligen skulle leda till ökade fornminnesbrott men han menar att plundringen inte skulle

vara lika skadlig för det arkeologiska källmaterialet som jord- och skogsbruk är idag (Rundkvist 2008, s. 118 ff).

Svensson anser att det finns en ogrundad misstro mot privatpersoner som ägnar sig åt metalledektering och att det finns farhågor bland arkeologer att föremål skall försvinna och tas ur sin kontext. Svensson menar bland annat att det är Östergren tillsammans med kollegor som orsakat att svenska arkeologer reagerar fördomsfullt när frågan om privatpersoners bruk av detektorer nämns. Han anser att arkeologer som inte använder metalledektor är ett betydligt större problem än privatpersoner som gör det (Svensson 2013, s. 136 ff). Svensson menar också att om uppdragsarkeologin ändå väljer att dumpa metallföremål har arkeologer och Sveriges regelverk inte rätt att förbjuda privatpersoner att detektera på områden som ändå bortprioriteras (Svensson 2014). Han menar att den liberala lagstiftningen i Danmark kring bruk av metalledektor resulterar i ett givande samarbete mellan privatpersoner och museer (Svensson 2009, s. 132 ff). Svensson menar att samarbetet mellan privatpersoner och arkeologer i Danmark varje år räddar flera tusentals föremål från att förstöras av jordbruk och exploatering och att den stora fyndmängden har förändrat synen på bebyggelsemönster och samhällsutveckling i järnålder, vikingatid och medeltid. Dessutom menar Svensson att en liberalisering skulle leda till att fler uppmärksammar om metalledektorn skulle användas på fel villkor.

Östergren däremot menar att lösningen inte är att låta privatpersoner bli delaktiga. Östergren menar att fornlämningar skall undersökas av utbildade arkeologer och att vi ifrågasätter vår egen utbildning om hobbyletning förespråkas. Hon menar också att en mer liberal lagstiftning kommer att konkurrera med uppdragsarkeologin (Östergren 2013, s. 55 ff).

Svensson menar att det är många föremål som går förlorade på grund av att detektering och samarbetet mellan arkeologer och privatpersoner inte görs i större utbredning, eftersom föremålen ligger i ploglagret och eftersom ploglagret många gånger hamnar undersökt i en dumphög bredvid undersökningsschaktet. Det danska fyndmaterialet från detektering visar däremot på stor bredd och han menar att det är konsekvenser av deras liberala regelverk (Svensson 2009, s. 132). Svensson menar att Kulturmiljölagen hotar fornfynden som ligger i jorden, trots att lagen är till för att skydda dem. Föremål som ligger i plöjd eller försurad mark förstörs om de inte tas upp och effekten av lagen blir i stället att ingen kommer få se

föremålen innan de förstörs (Svensson 2014, s. 139 ff).

Rundkvist menar också att föremålen inte ligger kvar i marken och väntar, att de bryts ned både kemiskt och mekaniskt och att privatpersoner skulle kunna rädda sådant källmaterial som annars ingen skulle få se (Rundkvist 2008, s. 120).

Ytterligare en röst är Sveriges metallsökarförening, som är kritisk till att privatpersoner inte får leta efter fornlämningar och fynd. Det är förståeligt med tanke på att de har sin agenda och sitt intresse. Föreningen anser att arkeologerna inte hinner ta hand om allt och de fynd som arkeologer inte hinner ta hand om kan räddas genom att kulturmiljölagen ändras (Kudo 2013).

Det finns även en diskussion gällande administration och konservering av de metallföremål som skulle uppdragas om regelverket skulle liberaliseras. Rundkvist menar att föremålen är en färskvara och att det är bättre om föremålen får ligga på ett magasin utan egentlig hantering än att de bryts ned i marken (Rundkvist 2008, s. 121).

Fabech föreslår att registrering av metallföremål skall ske med enkel fotografering, skanning eller fotokopiering kombinerat med en verbal beskrivning, att alla föremål borde registreras i en nationell databas men att det som inte anses vara av intresse kan kastas (Fabech 2012, s. 205).

Svensson menar att kostnader för administration och konservering bör täckas av Riksantikvarieämbetets bidrag för kulturmiljövård och att ambitionsnivån för konservering bör ställas i relation till att det rör sig om föremål som annars hamnar i dumphögen (Svensson 2014, s. 143).

Sammanfattningsvis så har jag funnit att det råder viss irritation mellan Svensson och Östergren. Irritationen grundar jag på att de båda argumenterar för olika saker, samtidigt som deras artiklar riktas mot varandra. Samtliga skribenter förespråkar en utveckling av metalldetektorn som metod inom uppdragsarkeologin. I övrigt råder det delade meningar om det nuvarande svenska regelverket, om en liberalisering, vad en liberalisering i så fall skulle få för konsekvenser och hur metallföremål skall hanteras vid administration och konservering.

3. Diskussion

Här besvarar jag mina frågor för att nå fram till studiens syfte. Svaren baserar jag på den text med de olika ståndpunkter som tidigare har redogjorts i analysen. Jag kommer avslutningsvis att ge en redogörelse av mina egna åsikter och tankar om de andra personernas ståndpunkter.

I Sverige används metalldetektorn inte som en självklar metod i samband med arkeologiska undersökningar. Det går att se en ökning i att allt fler arkeologer tillämpar metoden men än så länge används den främst som en kompletterande metod i samband med undersökningar av slagfält, boplatser, gravfält och ploglager. Att använda metalldetektor kräver tillstånd av Länsstyrelsen, även för arkeologer. Att det krävs tillstånd för att använda detektor även för arkeologer kan vara en bidragande orsak till varför metoden inte har fått ett lika stort genomslag i Sverige som i Danmark. En annan bidragande orsak skulle kunna kopplas till den skepticism som råder inom den svenska arkeologin mot införandet av nya metoder, med tanke på att det fortfarande finns arkeologer som ser på detektering som en ny metod inom arkeologin.

Metalldetektering behöver bli en naturlig del av uppdragsarkeologiska undersökningar eftersom det skulle resultera i att fler fornyfynd hittas, vilket skulle kunna ge ny arkeologisk kunskap. En mer utbredd användning kan resultera i ett minskat intresse för fornminnesplundring eftersom arkeologer kommer att få en bättre uppfattning om vilka platser som det förekommer mycket metallföremål på. Det skulle också kunna innebära att det inte lämnas kvar lika många fynd i marken som privatpersoner är intresserade av och genom det finns det möjlighet till att begränsa fornminnesplundring ytterligare.

I Danmark ser användandet annorlunda ut. Arkeologer använder sig i större utsträckning av metalldetektor vid arkeologiska undersökningar. Det finns även ett mer utbrett samarbete mellan privatpersoner som anmält sitt intresse och arkeologer, än vad som finns i Sverige. I Danmark är personer med eget intresse för detektering välkomna att delta i sökandet efter metallföremål så länge de följer lagen och de restriktioner som finns.

Utifrån det material som jag har tagit del av och arbetat med i den här uppsatsen så går det inte att svara på hur upptäckterna av metallföremål skiljer sig åt mellan Sverige och Danmark

på grund av ländernas olika användande av metalldetektor eftersom det inte finns någon exakt dokumentation av det. Det finns svenska arkeologer som menar att den svenska arkeologin ligger årtionden efter den danska inom vissa forskningsfält, att dansk arkeologi har ett kunskapsmässigt försprång och att det varje år räddas flera tusentals föremål från att förstöras och försvinna. I dessa argument reagerar jag på att det inte är någon som ger ett tydligare exempel på vad det egentligen är för typer av föremål som hittas i Danmark och vad det är som Sverige i så fall går miste om, om nu Danmark kunskapsmässigt ligger före på grund av den utbredda användningen av detektor.

I Danmark är det många boplatser från järnålder, vikingatid och medeltid som har uppmärksammats med hjälp av detektering av arkeologer men också med hjälp av privatpersoners intresse för detektering. Den stora fyndmängden som kommer fram i Danmark har gjort att arkeologers syn på bebyggelsemönster har förändrats. Kanske är det sådana typer av platser och kunskap som vi går miste om i Sverige när vi begränsar användandet av metalldetektorn? I Stora Uppåkra togs danska detekterare till hjälp när platsen skulle undersökas eftersom kunskapen om metalldetektering var bristfällig hos de svenska arkeologerna som deltog i undersökningen och möjligen så var det också en kostnads- och resursfråga.

Genom detekteringen framkom ny kunskap om hur stor platsen har varit och vilken betydelse den kan ha haft. Hade detekteringen inte gjorts fanns det risk för att kunskapen om platsen hade gått förlorad, i alla fall så hade kunskapen om platsen och forskningen kring den inte varit så utvecklad som den är idag.

I Danmark påträffas stora mängder myntfynd och vikingatida skatter. I Sverige plundras fornminnen på guld- och silverföremål men det finns bevis på att vikingatida skatter påträffas med hjälp av detektering. Dessvärre går det inte att svara på hur stora mängder som hittas respektive inte hittas eftersom det inte finns några utvärderingar av det. Det finns tveksamheter kring vad stora mängder myntfynd egentligen har för värde i båda länderna. I Sverige uppfattar jag det som att flera ser hanteringen av metallfynd inklusive mynt som ett besvärligt problem och jag får en uppfattning om att det finns en inställning till att det inte finns ett värde hos dessa fynd. Min uppfattning bygger jag bland annat på arkeologernas inställning till de tusentals fynd som hittades i den uppmärksammade fornminnesplundringen

i Falsterbo samt inställningen till att hanteringen av metallfynd ses som ett tidskrävande och ekonomiskt problem och med tanke på att flera förespråkar att fynden skall ligga kvar i marken istället för att tas upp och tas om hand.

Min undersökning visar också att diskussionen många gånger förhåller sig avgränsat till järnålderns olika perioder, vikingatid och tidig medeltid. Det är få som uppmärksammar föremål från senare perioder och det skulle vara intressant att veta varför dessa inte tas med i diskussionen med tanke på att fler anser att metalledektorn är ett hot mot kulturarvet, och kulturarvet innefattar särskilda metallföremål från senast 1850. E4- projektet är ett exempel på att det görs nya upptäckter med hjälp av detektering och att upptäckterna även är från historisk tid.

Jag tycker att det råder delade meningar om vad konsekvenserna skulle bli av ett förändrat svenskt regelverk så att det blir mer likt det danska. Några arkeologer menar att konsekvenserna skulle vara att kunskapen ökar inom flera forskningsområden precis som i Danmark, eftersom metallfynd är ett viktigt källmaterial för att på säkrare grund kunna diskutera samhällsutveckling, landskapsutnyttjande och bebyggelsemönster. Det skulle även innebära att fler privatpersoner kommer att börja nyttja metalledektorn, vilket skulle innebära en möjlighet för personer med intresse att öka sin kunskap inom historia och arkeologi. Bruket bland privatpersoner skulle kunna innebära ett utbrett samarbete mellan arkeologer och privatpersoner likt det samarbetet som redan finns i Danmark. Samarbetet skulle kunna fungera positivt, som det i de flesta fall gör i Danmark, men det skulle också kunna innebära att arkeologer och privatpersoner börjar konkurrera med varandra. Samarbetet skulle även kunna innebära att den olagliga handeln med fornfynd ökar. Det finns en oro kring att fornminnesbrott kommer att öka om det sker en liberalisering. Dock finns det de som menar att allmänheten kommer ta mer ansvar och vara mer uppmärksamma på om detektorn används på ett förbjudet sätt. Det går inte att tydligt visa hur utbredd fornminnesplundringen är idag i Sverige, då det inte är så många brott som rapporterats och det råder en okunskap om hur mycket metallföremål det rör sig om som finns att upptäcka i marken. Det förekommer en viss omfattning av fornminnesplundring både i Sverige och i Danmark. Dock är det många som anser att trots plundringen i Danmark så är de positiva konsekvenserna av deras regelverk övervägande.

Den rådande slagfältsarkeologin kan få större uppmärksamhet om det sker en liberalisering eftersom metalldetektorn är slagfältsarkeologin främsta verktyg för att identifiera föremål.

3.1 Slutsatser

Metalldetektorn används i begränsad utbredning i Sverige. I arbetet har det framkommit att övergripande så är det en kombination av Sveriges regelverk, skepticism och okunskap som gör att metoden inte har fått större utbredning inom uppdragsarkeologin. I Danmark använder arkeologer metoden i större utbredning, privatpersoner har tillåtelse och det finns ett utbrett samarbete mellan grupperna, vilket beror på Danmarks regelverk. Hur upptäckterna av metallföremål skiljer sig åt mellan länderna på grund av metalldetektering går inte att svara på, men det framkommer att fler äldre boplatser hittas i Danmark och landet har kommit längre i kunskapen om äldre bebyggelsemönster.

I min studie menar jag att jag har funnit argument för att inom gällande regelverk i Sverige, så skulle ett mer frekvent användande av metalldetektorn som metod i genomsökning av bortgrävt jordlager vara till stor nytta. Används metoden i större utsträckning av arkeologer än vad den gör idag, så kommer fyndmaterialet att öka. Ökningen av fyndmaterial behöver inte innebära att det leder till ny kunskap, men det ger möjlighet till att bredda kunskapen och inte enbart om tiderna järnålder, vikingatid och medeltid som metalldetektorn gärna begränsas till i diskussionen, utan även senare tider och slagfältsarkeologin kan gynnas genom att fler föremål upptäcks.

En liberalisering av Sveriges regelverk skulle innebära att metoden börjar användas i bredare utsträckning både bland arkeologer och privatpersoner och ett samarbete mellan dessa grupper skulle öka. Det finns även en risk att fornminnesbrotten ökar men det går inte att bekräfta utan en tydligare systematisk uppföljning och rutiner för rapportering av misstankar och av konstaterade fornminnesbrott.

Jag ställer mig varken positiv eller negativ till Sveriges respektive Danmarks olika regelverk. Jag anser att det går att hitta för- och nackdelar med båda. Danmark hittar många metallföremål och i Sverige skulle mängden av metallfynd kunna öka men hanteringen av dem riskeras att ses som ett problemområde.

För att en liberalisering av den svenska lagen skall ske och bli mer lik den som finns i Danmark anser jag att vi behöver mer kunskap men också förtydligade riktlinjer av gällande regelverk. I Sverige vet vi att fornminnesplundring pågår men inte exakt i vilken utsträckning. Danmark medger att problemet även finns i Danmark. Sveriges länsstyrelser ser olika på Kulturmiljölagen. Några är mer restriktiva än andra när det gäller godkännande och anmälningar av fornminnesbrott.

Det vore positivt om en enhetlig metod arbetas fram för hur metalldetektorns nyttjande skall tillämpas både bland arkeologer men också för beslut hos Länsstyrelsen. Dessutom argumenterar jag för att en undersökning görs i Sverige genom ett urval där ett antal län väljs ut där metalldetektorn används under en provotid för att se hur stor mängd metallföremål som hittas och vilken betydelse de i så fall har. Här kan arkeologer ta hjälp av metallsökarföreningar och utveckla samarbeten och då får arkeologer möjlighet att utbilda privatpersoner om hur metalldetektering skall gå till och på så vis sprider man kunskap om detektering som metod så att den kan bli mer enhetlig samt en ökad grundläggande förståelse för arkeologisk verksamhet kan nås.

Ett ökat samarbete bör också gynnsamt kunna utveckla arbetssätt och förståelse kring faktorer som påverkar detektering som metod och därigenom kan tekniker i detekteringen ytterligare utvecklas. Först efter en sådan undersökning anser jag att det går att avgöra om vi går miste om föremål eller inte genom lagen vi har nu och vilka konsekvenser en liberalisering av det svenska regelverket skulle få. Resultatet i undersökningen visar också på ett antal begränsningar men också framtida möjligheter.

Intressant för vidare undersökningar och studier är om ett ökat samarbete leder till mer gemensamma och enhetliga tekniker i detekteringen genom kunskapsspridning och om det påverkar utbildningen för arkeologer där en del kan vara skriftliga metदानvisningar.

Ett annat område är hur ett ökat nyttjande av detektering i uppgrävt jordlager ökar kunskapsspridningen. Kunskapsspridningen skulle självklart öka men det vore intressant att undersöka vilken typ av kunskap det rör sig om och vilken betydelse den i så fall har.

4. Sammanfattning

Uppsatsens syfte har varit att granska den aktuella och laddade debatten som länge har pågått bland svenska arkeologer och forskare beträffande den svenska Kulturmiljölagen och hur den förhåller sig till metalledetektering i den arkeologiska verksamheten. Syftet har dessutom varit att föra en diskussion angående Sveriges och Danmarks olika regelverk och dess tillämpning som arkeologer och privatpersoner måste förhålla sig till vid metalledetektering. Samt undersöka hur metalledektorn används inom arkeologin i Sverige och Danmark. Dessutom diskuterar jag om och i så fall hur det arkeologiska fältet i Sverige kan främjas av att ta efter Danmarks exempel på ett mer frekvent nyttjande av metalledetektering. Materialet som jag har arbetat med för att besvara mina frågor består främst av olika typer av artiklar. Dels hämtade ur tidskriften *Fornvännen*. Dels artiklar från svensk och dansk dagspress. I övrigt har jag granskat Sveriges regelverk Kulturmiljölagen, Danmarks regelverk Museumsloven och andra artiklar som berör problemområdet.

Problemområdet som berörs är relativt ungt. Det har diskuterats livligt bland verksamma arkeologer och privatpersoner men det har beforskats mycket sparsamt. Det har skrivits två kandidatuppsatser som berör liknande problemområden i övrigt återfinns diskussionen i böcker, tidskrifter och dagspress. Debatten har bitvis varit polariserad med flera olika ståndpunkter och argument om metalledektorn och det rådande svenska regelverket. Metalledektorn används i begränsad utsträckning i Sverige på grund av regelverket och skepticism. I Danmark används detektorer i vidare utsträckning både av arkeologer och privatpersoner, vilket beror på deras regelverk. Det svenska arkeologiska fältet skulle kunna främjas av att ta efter Danmarks regelverk men för att leda det här i bevis, anser jag att det bör arbetas fram enhetliga metoder för hur metalledektorn skall användas och att detta gärna sker i samarbete med företrädare för föreningar med intresse för metalledetektering, samt att det görs en undersökning som kan bevisa om betydelsefulla föremål går förlorade eller hittas och om de i så fall kan bidra med ny kunskap till den svenska arkeologin.

Referenser

Litteratur

Arkeologikutredningen. 1983. *Metallsökare – bruk och missbruk: delbetänkande av Arkeologikutredningen*. Stockholm: Liber.

Bartoy, K M & Archer, S N. 2006. Methodology, materiality, and the endless sea of archaeology. I: S N, Archer., Bartoy, K M (red). *Between dirt and discussion. Methods, methodology, and interpretation in historical archaeology*. New York: Springer.

Brottsförebyggande rådet. 2007. *Brott under ytan. En undersökning om fornminnesbrott. En BRÅ-rapport i samarbete med riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen på Gotland*. Rapport 2007:5.

https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f180008620/1371914725011/2007_5_brott_under_ytan.pdf (2015-12-03).

Buch, D. 2013. Skattejægere revolutionerer dansk arkæologi. *Tv 2*, 17 maj 2013.

<http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-68442187:skattejægere-revolutionerer-dansk-arkæologi.html> (2015-12-03).

Burenhult, G. 1996. Digital teknik inom arkeologin. *Stockholm Archaeological reports-sar field studies*.

Carlie, A (red). 2008. *Öresund – Barriär eller bro? Kulturella kontakter och samhällsutveckling i Skåne och på Själland under järnåldern*. Göteborg: Makadam i samarbete med Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet.

Christensen, U. 2014. Arkæolog frygter flere gravplyndringer. *Jyllands-Posten*, 24 oktober 2014. <http://jyllands-posten.dk/kultur/ECE7141123/Arkæolog-frygter-flere-gravplyndringer/> (2015-12-03).

Deighton, L. 1979. *Blitzkrieg: from the rise of Hitler to the fall of Dunkirk*. London: Random

house UK.

Fabeck, C. 2012. Metallsökning inom uppdragsarkeologin: en angelägen diskussion. *Fornvännen* 2012: 3.

Fischer, C. 1983. Den har fanden skabt. *Skalk* 1983: 1.

Försvarsmakten. 2010. *H Am- och minröj. Handbok ammunitions- och minröjning. Lokaliseringsteknik*. Stockholm: Försvarsmakten högkvarteret.

Henriksen, B M. 2000. *Detektorfund – hvad skal vi med dem? Dokumentation og registrering af bopladser med detektorfund fra jernalder og middelalder*. Skrifter fra Odense bys museer vol. 5.

Holm, O. 2014. Om behovet av metallsökning sett i ljuset av några järnåldersfynd från Brunflo i Jämtland. *Fornvännen* 2014: 3.

Häggeström, L. 2004. Att datera agrara lämningar med OSL. Om OSL metoden och dess tillämpning i Öggestorp, norra Småland. I: Lönn, M (red). *Aktuella metodfrågor*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag.

Jyllands-Posten. Metaldetektorer er populære hos danske museumsfolk. *Jyllands-Posten*, 14 september 2015.

<http://jyllands-posten.dk/kultur/historie/ECE5953464/metaldetektorer-er-populaere-hos-danske-museumsfolk/> (2015-12-03).

Klingen, M. 2009. Fornminne plundrade med metaldetektor. *Skånska dagbladet*, 9 september 2009.

<http://www.skd.se/2009/11/10/skattplundrare-far-behalla-fynd/>(2015-12-03).

Knarrström, B. 2006. *Slagfältet. Om bataljen vid Landskrona 1677 och fynden från den första arkeologiska undersökningen av ett svenskt slagfält*. Saltsjö-Duvnäs: Efron & Dotter.

Kudo, P. 2013. Privatpersoner vill hjälpa arkeologer att söka efter fornfynd. *Sveriges radio*, 2 januari 2013. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=105&artikel=5396160> (2015-12-01).

Larsson, L. & Söderberg, B. 2012. *Vetenskapligt program för de arkeologiska undersökningarna av fornlämning raä 5, Stora Uppåkra socken, Staffanstorps kommun, Skåne*. Rapporter från institutionen för arkeologi och antikens historia Lunds universitet. Nr 9.

Moesgaard, J C. 1999. The law and practice concerning coin finds in Denmark. *Compte Rendu 46 1999*.

Riksantikvarieämbetet. 2015. *Vägledning för tillämpning av kulturmiljölagen/metallsökare enligt 2 kap. 18-20 §§ kulturmiljölagen 1988:950*. Riksantikvarieämbetet.

Roskilde museum. 2012. *Detektorpolitik ved Roskilde museum*. Roskilde: Roskilde museum.

Rundkvist, M. 2008. För en liberalisering av de svenska metallsökarreglerna. *Fornvännen* 2008: 2.

Rättsinformation. 2014. *Museumsloven*. København: Kulturministeriet. <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=162504#Kap9> (2015-12-08).

Ström, J. 2002. Största vikingatida skatt. Stockholm: *Historiska museet Stockholm*, juni 2002. <http://historiska.se/upptack-historien/artikel/storsta-vikingatida-skatt-2/> (2015-12-09).

Svensson, H. & Olsson J. 2004. Tusentals anläggningar, otaliga hus, kilovis med ben, keramik och flinta – ett par hekto metall! I: Lönn, M (red). *Aktuella metodfrågor*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag.

Svensson, H. 2009. Dumpad kunskap? Om metallsökning och uppdragsarkeologins villkor. *Fornvännen* 2009: 2.

Svensson, H. 2013. Det pågår en tyst massaker på metallföremål i landets åkrar. Svar till

Majvor Östergren. *Fornvännen* 2013: 2.

Svensson, H. 2014. Uppdragsarkeologin och kulturmiljölagen hotar fornsakerna. *Fornvännen* 2014: 2.

Svensk författningssamling 1988:950. *Kulturmiljölag*. Stockholm: Kulturdepartementet.
https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-1988950-om-kulturminnen_sfs-1988-950/#K1 (2015-11-09).

Wing, L. 2013. *Metallsökning – hot eller tillgång? Jämförelse mellan lagstiftning och praktik gällande metallsökning i Sverige och Danmark*. Kandidatuppsats, arkeologi. Stockholm: Stockholms universitet.

Östergren, M. 2013. Metallsökning inom uppdragsarkeologi och vetenskaplig forskning. *Fornvännen* 2013: 1.

Österholm, U-L. 2000. Svenska fornminnen – en guldgruva för plundrare. *Aftonbladet*, 14 oktober 2000. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/0010/14/forn.html> (2015-12-03).

Østergaard Nielsen, K. 2014. Arkæologer frygter gravrøveri er starten på systematiske plyndringer. *Danmarks Radio*, 24 oktober 2014.
<http://www.dr.dk/nyheder/indland/arkaeologer-frygter-gravroeveri-er-starten-paa-systematiske-plyndringer> (2015-12-03).

Länkar

Guldström & Co AB. *Metalldetektor allmänt*. Holsbybrunn.
http://www.metalldetektor.se/se/metall/allmant_faq.html (Hämtad 2015-11-02).

Kulturstyrelsen. 2012. *Om Kulturstyrelsen*. København.
<http://www.kulturstyrelsen.dk/om-kulturstyrelsen/> (2015-11-06).

Kulturstyrelsen. 2012. *Fortidsminder*. København.

<http://www.kulturstyrelsen.dk/kulturarv/fortidsminder/> (2015-11-06).

Kulturstyrelsen. 2015. *Metaldetektor og Danefæ*. København.

<http://www.kulturstyrelsen.dk/kulturarv/fortidsminder/metaldetektor-og-danefae/> (2015-12-11).

Sveriges metallsökarförening. 2015.

<http://sverigesmetallsokarforening.se/om.html> (2015-12-01).

Illustrationer

Fig. 1: Metalldetektor Minelab

Safari. Källa: Guldström & Co AB.

http://www.guldstrom.se/sv/alla-vara-detektorer/minelab-safari?group=prod_prod_grp-s1%2F40 (2015-11-30).

Fig. 2: Metalldetektor i användning. Foto: Karin Zillén/Sydsvenskan.

<http://www.sydsvenskan.se/sverige/skanska-metalletare-hittar-danska-skatter-1/> (2015-11-30).

Tabell 1: Paragrafer gällande hantering av metalldetektorn, från Kulturmiljölagen kapital 2.

<http://www.riksdagen.se/sv/Dokument->

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950/#K2](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950/#K2) (2015-12-11).

Tabell 2: Danska riktlinjer för hantering av metalldetektor, från Kulturstyrelsen.

<http://www.kulturstyrelsen.dk/kulturarv/fortidsminder/metaldetektor-og-danefae/> (2015-12-11).

Tabell 3: Utdrag från kapitel 2 i Kulturmiljölagen gällande fornminnesbrott.

<http://www.riksdagen.se/sv/Dokument->

[Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950/#K2](http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Kulturmiljolag-1988950_sfs-1988-950/#K2) (2015-12-11).

Tabell 4: Utdrag från kapitel 13 i Museumsloven gällande fornminnesbrott.

<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=162504#Kap8a> (2015-12-11).

Bilaga 1: Tabeller

Tabell 1: Paragrafer gällande hantering av metalldetektorn, från Kulturmiljölagen.

18 § En apparat som kan användas för att på elektronisk väg spåra metallföremål under markytan (metallsökare) får inte användas utan tillstånd.

En metallsökare får inte heller medföras utan tillstånd på fornlämningar annat än vid färd på sådan väg som är upplåten för allmänheten.

Tillstånd krävs inte för

1. Riksantikvarieämbetet,
2. den som efter medgivande av länsstyrelsen enligt 8 § andra stycket, 11 § andra stycket eller 13 § fjärde stycket utför sådana undersökningar av fornlämningar eller platser där fornfynd har påträffats,
3. medförande och användning i militär verksamhet för att söka efter annat än fornfynd, och
4. användning i en myndighets verksamhet för att söka efter annat än fornfynd. *Lag (2013:548)*.

19 § Tillstånd att använda och medföra metallsökare får lämnas endast för verksamhet som

1. avser sökning efter annat än fornfynd, eller
2. ingår i vetenskaplig forskning hos det allmänna.

Ett tillstånd får förenas med de villkor som är nödvändiga för att säkerställa att metallsökare inte används i strid med denna lag.

Ett beslut om tillstånd ska innehålla uppgift om

1. det ändamål metallsökaren får användas för,
2. den person som tillståndet gäller för,
3. den tid tillståndet gäller, och
4. det geografiska område metallsökaren får användas och medföras inom. *Lag (2013:548)*.

20 § Länsstyrelsen prövar frågor om tillstånd att använda och medföra metallsökare. *Lag (2013:548)*.

Tabell 2: Danske riktlinjer för hantering av metaldetektor, från Kulturstyrelsen.

DU SKAL:

- Du skal sørge for at få tilladelse til at gå på det areal du ønsker, hos ejeren af jorden. Er ejeren offentlig, skal du henvende dig til den relevante myndighed, f.eks. en kommunes tekniske forvaltning. For statens arealer, der forvaltes af Naturstyrelsen, gælder der særlige regler.
- Du skal aflevere de fundne genstande til det lokale museum (eller Nationalmuseet), såfremt du mener at der kan være tale om danefæ.

DU MÅ IKKE:

- Du må ikke gå med detektor på fredede fortidsminder, eller nærmere end 2 meter fra fredningsgrænsen. Se om et fortidsminde er fredet på Kulturstyrelsens database Fund og Fortidsminder.
- Du må ikke foretage en udgravning af et fundområde, herunder grave dybere end pløjelaget.

DU BØR:

- Du bør orientere dig om, hvilket lokalt arkæologisk museums ansvarsområde du bevæger dig rundt i.
- Du bør kontakte det lokale museum og fortælle at du går med metaldetektor. Ofte vil de kunne vejlede dig om lokalmuseets ønsker til registrering og aflevering af fund m.m.

DU MÅ GERNE:

- Du må gerne gå med detektor på kulturarvsarealer, dog ikke på fredede fortidsminder indenfor arealerne, se Fund og Fortidsminder, og du skal stadig spørge ejeren om lov.

OM SELVE GENSTANDENE (DANEFÆ):

- En række af de genstande du kan finde med en metaldetektor kan være danefæ (se menupunktet ”Det siger loven om danefæ” samt Nationalmuseets hjemmeside).

Danefæ tilhører staten og er du det mindste i tvivl, om det du har fundet evt. kan være danefæ, skal du kontakte det lokale museum eller Nationalmuseet, der kan vejlede dig om det videre forløb.

- Du må ikke sælge genstande/danefæ.
- Du må ikke videregive genstande/danefæ.
- Du bør behandle genstandene med omhu og forsigtighed, de er sårbare.
- Du bør ikke rengøre, børste eller vaske genstande da informationer kan gå tabt.
- Du bør opbevare genstande i en plastpose og æske med låg.
- Du bør anvende en GPS til at måle dine fund ind med – også dem du er i tvivl om er noget.
- Du bør notere findernavn, sted, dato og GPS-koordinater sammen med fundet. Hvis du skriver på en seddel der lægges i posen, så brug en blyant – aldrig kuglepen eller filtpen da skriftes let flyder ud hvis papiret bliver fugtigt.
- Du bør markere fundområdet på et kort.

OM FUNDSTEDET:

- Du må ikke påbegynde en udgravning af fundstedet. Grav aldrig dybere end pløjelagets dybde.

DET ER EN GOD IDÉ:

- At have god kontakt med lokalmuseet.
- At have god kontakt med lodsejere.
- At orientere sig i Fund & Fortidsminder databasen.
- At være medlem af den lokale detektorklub eller amatørarkæologiske forening.
- At være to eller flere, der går sammen.
- At have indbyrdes klare aftaler med hinanden og med lodsejer.
- At være systematisk i sin søgen.
- At føre dagbog over sin søgen.
- At diskutere fundne genstande og afsøgningsmetoder i detektorklubben.

Tabell 3: Utdrag från kapitel 2 i Kulturmiljölagen gällande fornminnesbrott.

21 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms för

fornminnesbrott den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. tillägnar sig, förvärvar, gömmer, skadar, ändrar eller

avyttrar föremål som enligt 4 § ska tillfalla staten eller

hembjudas till staten, eller

2. olovligen rubbar, tar bort, gräver ut, täcker över eller

genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändrar eller

skadar en fornlämning.

Om brott som avses i första stycket har begåtts uppsåtligen

och är att anse som grovt, döms för grovt fornminnesbrott

till fängelse i högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är

grovt ska det särskilt beaktas om

1. gärningsmannen har använt särskild utrustning eller på

annat sätt visat särskild förslagenhet, eller

2. gärningen utförts vanemässigt, avsett fornfynd av större

värde eller omfattning eller medfört en omfattande

förstörelse av ett fornminne.

Tabell 4: Utdrag från kapitel 13 i Museumsloven gällande fornminnesbrott.

§ 40. Med bøde straffes den, der

1) overtræder § 27, stk. 2, § 28, stk. 1 og stk. 5, 1. pkt., § 28 a, stk. 3-5, § 29, stk. 1, § 30, stk. 2, 2. pkt., § 31, stk. 2, 2. pkt., og § 33 eller

2) tilsidesætter en beslutning efter § 27, stk. 3, og § 29, stk. 2, om, at et arbejde skal indstilles.

Stk. 2. Straffen kan stige til fængsel i indtil 1 år, såfremt en overtrædelse af § 27, stk. 2, § 28, stk. 1 og stk. 5, 1. pkt., § 28 a, stk. 3-5, § 29, stk. 1, § 30, stk. 2, 2. pkt., § 31, stk. 2, 2. pkt., er begået med forsæt og der er opnået eller tilsigtet en økonomisk fordel for den pågældende selv eller andre og der i øvrigt foreligger særlig skærpene omstændigheder.

Stk. 3. Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

§ 40 a. Medmindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning, straffes med bøde den, der

1) overtræder § 29 a, stk. 1, § 29 e, stk. 1, § 29 f, § 29 g, stk. 1 og 2, § 29 h, stk. 1, eller § 29 p, stk. 1,

2) undlader at efterkomme forbud eller påbud udstedt efter § 29 o, stk. 4, eller § 29 q, stk. 2, 3) i strid med § 29 r, stk. 1, modvirker adgangen til en ejendom,

4) undlader at efterkomme forbud eller påbud, der er udstedt efter regler fastsat i medfør af kapitel 8 a,

5) tilsidesætter vilkår, der er fastsat i en tilladelse eller godkendelse efter kapitel 8 a eller efter regler udstedt efter kapitel 8 a.

Stk. 2. Straffen kan stige til fængsel i indtil 1 år, hvis overtrædelsen er begået forsætligt eller ved grov uagtsomhed, og hvis der ved overtrædelsen er

1) voldt skade på de interesser, som kapitel 8 a tilsigter at beskytte, eller fremkaldt fare derfor eller

2) opnået eller tilsigtet en økonomisk fordel for den pågældende selv eller andre, herunder ved besparelser.

Stk. 3. I regler, der udstedes efter kapitel 8 a, kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i reglerne eller for overtrædelse af bestemmelser i forordninger omfattet af § 29 n. Det kan endvidere fastsættes, at straffen kan stige til fængsel i indtil 1 år under de

omstændigheder, der er nævnt i stk. 2.

Stk. 4. Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel.

Stk. 5. Sker der ikke konfiskation af udbytte, som er opnået ved overtrædelsen, skal der ved udmåling af bøde, herunder tillæggsbøde, tages særligt hensyn til størrelsen af en opnået eller tilsigtet økonomisk fordel, jf. stk. 2, nr. 2.

Stk. 6. Forældelsesfristen for strafansvaret er 5 år for overtrædelse m.v. som omhandlet i stk. 1 og for overtrædelse af bestemmelser i regler udstedt efter kapitel 8 a.